

УДК 811.111'276

МОВНА І ПОЗАМОВНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ТЕРМІНОСИСТЕМИ АУТСОРСІНГУ Й АУТСТАФІНГУ

Кінаш О.О.

Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов
Національної академії наук України

В статті аналізуються існуючі визначення слова «термін». Розглядається сучасний стан термінології аутсорсінгу й аутстафінгу, а також мовні і позамовні фактори, які впливають на формування цих термінів та вимоги, які висуваються до них. Наводяться приклади помилкового тлумачення деяких термінів у цій галузі. Обґрунтовано необхідність здійснення відбору спеціальної лексики для складання уніфікованого глосарію з аутсорсінгу й аутстафінгу.

Ключові слова: аутсорсінг, аутстафінг, лізинг.

Постановка проблеми. Найвеличнішим відкриттям бізнесу останніх десятиліть, феноменом ХХ століття називають аутсорсінг. Аутсорсінг є технологією сучасного менеджменту, що дозволяє досягти необхідного рівня виробничих показників, конкурентоспроможності та зменшення витрат компанії за рахунок залучення та передачі непрофільних процесів зовнішній сторонній організації. В процесі становлення таких стосунків виникає велика кількість нових термінів, але деякі з них трактуються неоднозначно або навіть помилково. Тому існує необхідність в систематизації та точності термінології аутсорсінгу. Ми вважаємо доцільним створення систематизуючого глосарію з аутсорсінгу та аутстафінгу, який допоможе спеціалістам, підрядникам та замовникам, а також перекладачам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За останні десять років було зроблено чимало спроб як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями, створити галузеві словники та глосарії: «Модельовання терміносистеми «екологічний аудит» та її описання в систематизуючому словнику Н.Г. Кантишева (2011), «Функціональна модель двомовного екологічного словника-тезаурусу» М.А. Ковязіна (2006), «Термінологія індустрії програмного забезпечення та її систематизація на основі емпіричних даних» Шмідт та ін. (2014), які зближують та полегшують спілкування спеціалістів тієї чи іншої галузі науки [8, 12, 23].

Проте, досі немає єдиного уніфікованого словника в галузі аутсорсінгу, а тому ця проблема є **новою та актуальною**. Відтак, нашою **метою** є дослідження термінології аутсорсінгу та створення систематизуючого словнику, який, як очікується, зробить свій внесок у подальший розвиток досліджень в цій галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема визначення термінів отримала широкого висвітлення в працях вітчизняних та зарубіжних мовознавців: О.О. Реформатського, Д.С. Лотте, Г.О. Винокура, В.В. Виноградова, О.С. Ахманова, Б.М. Головіна, В.М. Лейчика, С.В. Гриньова, В.П. Даніленко, В.І. Карабана, І.С. Квітко, Т.Р. Кияка, Т.Л. Канделаки, О.В. Суперанської, О.С. Герда, М.М. Володіної, В.А. Татарінова, К. Бейкер, Г. Пауля та ін.

Наведемо та проаналізуємо деякі існуючі визначення слова «термін».

О.О. Реформатський визначає терміни «як слова спеціальні, обмежені своїм особливим призначенням; слова, які прагнуть бути однозначними як влучний вислів понять і називання речей» [18, с. 115].

Більш конкретно визначення знаходимо у словнику Д.Е. Розенталя: «Термін – це слово чи словосполучення, що точно позначає певне поняття, застосовуване в науці, техніці, мистецтві» [19, с. 556].

На думку В.І. Карабана «термін – це мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки» [9, с. 54].

І.В. Арнольд під терміном розуміє «слово або словосполучення, яке служить для чіткого вираження поняття, специфічного для будь-якої галузі знання, виробництва або культури, та яке обслуговує комунікативні потреби в цій сфері діяльності людини [2, с. 85].

На нашу думку, досить вдале визначення дає О.С. Ахманова: «Термін – це слово чи словосполучення спеціальної (наукової, технічної і т.п.) мови, що створюється (приймається, запозичується і т.п.) для точної передачі спеціальних понять та визначення спеціальних предметів» [3, с. 474].

Отже, визначень слова «термін» багато, однак всі вони більш-менш схожі, і їх об'єднує кратність, однозначність, вмотивованість, простота, узгодження з іншими термінами, які є в терміносистемі, тобто системність, а також їх перевага над новими та іншомовними термінами [16, с. 57].

Таким чином, можна сказати, що термін – це слово або словосполучення, яке передає спеціальні поняття в різних галузях науки та техніки.

Формування термінів як одиниць фахової лексики є дуже складним процесом, на який впливає ряд факторів. О.В. Суперанська вважає, що це такі фактори як етнічний (національний), територіальний, культурний, професійний [21, с. 10].

Т.Р. Кияк та А.С. Дьяков наводять такі шляхи утворення термінів: 1) надання статусу терміну загальноживаним лексичним одиницям рідної мови; 2) запозичення термінів з інших мов; 3) особливий тип запозичень – вживання слів і словотворчих моделей грецької та латинської мов; 4) окремий випадок термінотворення – запозичення одиниць з інших наукових сфер. Цілком нові терміни, як правило, не «вигадуються» [6, с. 9].

Д.С. Лотте запропонував такі способи творення термінів:

1) словотворення похідних слів; відсічених та складноскорочуваних слів; словосполучень та складних слів; аббревіатурних слів, складених з початкових літер словосполучень;

2) зміна значення слів;

3) іншомовні запозичення термінів (безпосередній перенос терміна «в готовому вигляді»; буквальный переклад іноземного терміна) [7, с. 47].

О.О. Реформатський зазначає, що «для утворення термінів, окрім своємоства та чужомоства (запозичень), існує, починаючи з часів Відродження, і третій шлях – шлях використання «античного» спадку, тобто слів та словотворчих моделей та елементів грецької та латинської мов» [18, с. 122].

Досить загально викладає свою думку Б.М. Головін, наголошуючи на тому, що «терміни виникають як на основі «своїх» слів, так і на основі слів, запозичених з інших мов» [5, с. 72].

При утворенні термінів необхідно враховувати різні чинники та вимоги, які висуваються до них.

На думку А.А. Реформатського «хороші терміни повинні бути «відмежовані» від полісемії, від експресивності і тим самим від звичайних не-термінологічних слів, які здебільшого є багатозначними та експресивними» [18, с. 116].

Е.Ф. Скороходько надає термінам такі ознаки:

1) співвіднесеність зі спеціальним поняттям;

2) відтворюваність (адже термін вважаємо за мовну одиницю);

3) наявність дефініції, яка вміщує термін у відповідну термінологічну систему [20, с. 7].

Ми вважаємо, що найповнішу характеристику і вимоги до терміна надав А.В. Лемов:

1) «спроможність бути об'єктом логічної дефініції»;

2) дефініція терміна;

3) системність;

4) точність та однозначність;

5) загальноприйнятність;

6) нормативність;

7) «інтелектуальна частота» наукового терміна [14, с. 41].

Для будь-якої галузі знань важливо, аби термін був у міру можливості моносемічним, коротким, точним, та зміг виражати відповідне поняття [10, с. 72].

Термін «аутсорсінг» («outsourcing») походить від англійських слів «outside resource using» – «використання зовнішніх ресурсів» та був введений для визначення нової концепції управління в 1989 році, коли компанія Eastman Kodak найняла сторонню організацію для придбання, запуску та супроводження своїх систем обробки інформації [1, с. 7].

Нерідко під терміном «аутсорсінг» розуміється будь-яке використання замовником зовнішніх ресурсів. Однак класичний аутсорсінг має на увазі лише послуги, пов'язані з реалізацією постійних функцій і бізнес-процесів підприємства на довгостроковій основі, сюди не входять разові проекти або завдання [11, с. 8-9].

Компанія, що надає послуги аутсорсінгу, може бути названа оператором, аутсорсером, а в окремих випадках – підрядником. Компанія, що передає функції на виконання зовнішньому оператору, спеціального позначення не має і називається, як правило, просто замовником. На думку І.Д. Котлярова, постачальника послуг аутсорсінгу слід називати аутсорсером; також допустимо термін «оператор». У свою чергу, за компанією, яка замовляє послуги аутсорсінгу, за доцільне закріпити позначення «аутсорс» [13].

Іншою, значною технологією сучасного менеджменту є аутстафінг. На сьогоднішній день україномовна термінологія аутстафінгу, так як і аутсорсінгу, недостатньо уніфікована. Термін «аутстафінг» («outstaffing») походить від англійських слів (out «зовні» та staff «штат») – «поза штатом» або «виведення за штат».

Аутстафінг може сприйматися як надання персоналу замовнику, тоді як насправді це прийняття до штату працівників замовника, тобто виведення працівників зі штату компанії. У межах договору аутстафінгу працівник виводиться за штат (або не перебуває у штаті) компанії-замовника й оформляється до штату компанії-підрядника [4]. При виведенні співробітників за штат, оператор оформляє працівників компанії-замовника в свій штат. Люди офіційно оформлені в компанії оператора, але залишаються та працюють на колишньому місці. Ця послуга називається аутстафінг персоналу компанії. Якщо персонал підбирається та надається клієнту виконавцем, такі відносини називаються лізингом персоналу.

Види лізингу персоналу:

Staff leasing – оренда персоналу на довготривалій основі. Компанія-роботодавець оплачує лише послуги агенції-рекрутера, не пов'язуючи себе із працівником юридичними зобов'язаннями. Спеціаліст числиться в штаті компанії-лізингодавця.

Temporary staffing – підбір персоналу на короткотривалий період (як правило до 3-х місяців). Частіше за все ця послуга необхідна під час проведення маркетингових досліджень або виконанні невеликих проєктів. Підбір здійснює агенція-рекрутер, і вона ж несе відповідальність за працівника [15].

На формування та розвиток термінології аутсорсингу й аутстафінгу впливають позамовні та внутрішньомовні чинники. З-поміж позамовних чинників відзначимо розвиток аутсорсингу як технологію сучасного менеджменту. Разом з позамовними чинниками, що впливають на формування досліджуваної терміносистеми, необхідно відзначити й мовні фактори впливу, серед яких:

Лінгвокультурологічні фактори. В.А. Масло-ва визначає лінгвокультурологію як лінгвістичну галузь, що виникла наприкінці ХХ століття, на стику лінгвістики та культурології і досліджує прояви культури народу, які відобразилися та закріпились в мові. Якщо культурологія досліджує самосвідомість людини по відношенню до природи, суспільства, історії, мистецтва та інших сфер її соціального та культурного буття, а мовознавство досліджує світогляд, який відображається і фіксується у мові у вигляді ментальних моделей мовної картини світу, то лінгвокультурологія має своїм предметом мову й культуру у взаємодії [17, с. 8].

На думку О.І. Чередниченка, мовна картина, яка є наслідком уявлень про навколишній світ у мовній спільноті, членує за допомогою мови позамовну дійсність, так чи інакше перешкоджає процесові сприйняття терміна, хоча складність перешкоди не варто переоцінювати. Власне, специфіка мовних картин світу може виявлятися і в межах однієї і тієї самої мови, коли йдеться, зокрема, про її варіанти. Втім, відмінність мовних картин передбачає також і їхню спільність, що в сумі спричинює багатоваріантність термінів [22, с. 172].

Тому важливо пам'ятати, що будь-який текст несе в собі соціокультурну інформацію, і, вивчаючи мову, необхідно вивчати культуру її носіїв через мову і оперувати цими знаннями на практиці. Оскільки розвиток і збереження культурного компоненту є невід'ємною частиною мови, визначення і виокремлення культурного компоненту дозволяє виявити особливості виникнення і розвитку культурно зумовлених територіально маркованих термінів.

Лексикографічні фактори. Постійний розвиток і розширення міжнародних контактів в області ведення бізнесу, а також обмін інформацією надає все більшого значення формуванню терміносистеми аутсорсингу й аутстафінгу, що сприяє практичному застосуванню при укладанні нових словників.

«Будь-які семантичні дослідження вимагають залучення екстралінгвістичних даних. Але при вивченні загальної лексики – це культурно-історичні, етнографічні та інші особливості, а при вивченні спеціальної лексики – понятійна організація термінологічних полів» [21, с. 117].

Термінологічна лексика аутсорсингу й аутстафінгу є неоднорідною і представлена невпорядкованою сукупністю загальних та різногалузевих термінів, взаємозв'язку та взаємопроникненню терміносистем.

Упорядкування термінології аутсорсингу й аутстафінгу можливо лише на базі систематизації понять і термінів, встановлення взаємозв'язків та взаємовідносин між ними, й створення терміносистеми, що відповідає структурі понять в цій галузі. Перш за все, необхідно розробити принципи побудови галузевого словника.

Для встановлення загальних принципів створення словників (глосаріїв) необхідно визначити і зробити аналіз існуючих типів словників, визначити особливості реалізації цих принципів при підготовці окремих різновидів словників і виробити однаковий підхід до опису спеціальної лексики в однотипних словниках. Що в свою чергу передбачає виділення певних лексикографічних характеристик, параметрів, які необхідні для класифікації, опису та оцінки словників. Виділення таких параметрів дає можливість формалізації і визначення технології створення словників, а також уніфікації їх композиційних засобів. Така уніфікація полегшує користувачам перехід від одного словника до іншого, є однією з умов автоматизації процесу підготовки та видання словників, дозволяє автору – вченому, фахівцеві – полегшити процес підготовки словника і підвищити його якість.

Застосування системного підходу є важливим фактором при створенні (формуванні) термінологічних словників.

Структурно-семантичні фактори. Повне уявлення про структуру будь-якої терміносистеми, джерела формування та взаємодію з іншими терміносистемами можна отримати за допомогою комплексного підходу. Комплексне дослідження термінології включає в себе такі аспекти: встановлення походження термінології, її зв'язок з іншою спеціальною термінологією, визначення процесу розвитку і становлення, встановлення чіткості кордонів і динаміки зміни статусу одиниць, що входять в терміносистему. Всі ці аспекти дозволяють виявити тенденції розвитку спеціальної термінології.

Одним з лексико-семантичних способів терміноутворення є термінологізація – перехід загально-вживаних слів і професійної і жаргонної лексики до складу термінів. Термінологізація, як мовне явище, обумовлена як факторами екстралінгвістичні (породження нових понять в результаті інтенсифікації технічного прогресу), так і внутрішньомовного характеру (необхідність використання слів спільного вживання у функції термінів).

За структурою термінологія аутсорсингу та аутстафінгу складається з ядра та периферії. Ядро представлено базовими термінами на позначення учасників комунікативної ситуації аутсорсингу та аутстафінгу: *customer* – замовник, *audit* – аудит, *archiving* – архівація/ведення архіву, а також термінами, що означають основні процеси та види послуг аутсорсингу та аутстафінгу: *grosspay* – заробітна плата до вирахування податків, *netpay* – заробітна плата після вирахування податків, *recruitment* – пошук та підбір персоналу.

Термінологія аутсорсингу та аутстафінгу тісно взаємодіє з термінологією суміжних галузей, одиниці яких увійшли до її складу та стали невід'ємною частиною. Внаслідок чого, терміни аутсорсингу та аутстафінгу співіснують з термі-

нами суміжних терміносистем, більш того – чітких меж між цими терміносистемами не існує.

1) **Термінологія бухгалтерського обліку:** *GAAP (Generally accepted Accounting Principles)* – загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку, *pay slip* – розрахунковий листок, *gross pay* – заробітна плата до вирахування податків;

2) **Термінологія кадрового діловодства:** *firing* – звільнення, *personal data* – персональні дані, *personal leasing* – лізинг персоналу;

3) **Банківська термінологія:** *cash* – готівка, *account* – рахунок;

4) **Комп'ютерна термінологія:** *helpdesk* – служба підтримки, *electronic data interchange* – електронний обмін даними, *backup* – резервне копіювання;

5) **Юридична термінологія:** *joint stock company* – акціонерне товариство, *employee* – співробітник (працівник).

Структура термінології аутсорсінгу й аутстафінгу представлена на рис. 1

Рис. 1. Структура термінології аутсорсінгу й аутстафінгу

Розрізняють основні морфологічні та неморфологічні способи творення термінів аутсорсінгу й аутстафінгу.

Морфологічний спосіб словотворення є найпродуктивнішим, включаючи утворення нових слів на базі існуючих основ слів і словотворчих афіксів, аббревіацію.

Основні типи морфологічного словотворення:

Основоскладання (являє собою утворення нового слова шляхом об'єднання в одне ціле двох і більше основ): *net pay* – заробітна плата після вирахування податків, *Offshore* – оффшор;

Афіксація (творення нового слова за допомогою приєднання до основи афіксів): **суфіксальний спосіб:** *Recruitment* – пошук та підбір персоналу, *employer* – роботодавець, **префіксальний спосіб:** *superprofit* – надприбуток, *default* – несплата, **префіксально-суфіксальний:** *outsourcing* – аутсорсінг, *benchmarking* – бенчмаркінг (аналіз окремих показників).

Абревіація (утворення слів у результаті скорочень): **ініціальні скорочення:** *BPO (Business Process Outsourcing)* – аутсорсінг бізнес-процесів, *GAAP (Generally accepted Accounting Principles)* – загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку; **часткові:** *auto backup* – автоматичне резервне копіювання; **змішані:** *E-reporting (electronic reporting)* – електронна звітність.

Висновки і перспективи. Проаналізувавши існуючі визначення слова «термін», ми дійшли висновку, що головною причиною такого різноманіття дефініцій терміна та вимог до нього є існування великої кількості термінологічних систем, поглядів та визначень, як спільних, так і відмінних один від одного. Наведені приклади демонструють, що на термінологію аутсорсінгу та аутстафінгу впливають як мовні, так і позамовні фактори. Ця терміносистема не досліджена, потребує наукового обґрунтування. Тому, в перспективі є розробка універсальних критеріїв відбору спеціальної лексики для складання уніфікованого глосарію з аутсорсінгу й аутстафінгу, орієнтованого на фахівців, які працюють в цій галузі, мовознавців та перекладачів. Це сприятиме однозначному сприйняттю та розумінню структурування термінів.

Список літератури:

- Аникин Б. А., Рудая И. Л. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента: Учебн. пособие. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М. – 2009. – 320 с. – (Высшее образование). С. 7.
- Арнольд И. В. Основы научных исследований в лингвистике. – М.: Высшая школа, 1991. – 140 с.
- Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. – 2-е изд., стер. – М.: УРСС: Едиториал УРСС, 2004. – 571 с.
- Бикова Г. Аутстаффинг – оренда працівників / Г. Бикова // Дебет-Кредит. – 2013. – № 19. – <https://online.dtki.ua/Book/%C2%AB%D0%94%D0%9A%C2%BB%20%E2%84%9619-2013.epub/navPoint-10>
- Головин Б. Н. Введение в языкознание: учеб. пособие для студ. филол. спец. вузов. – Изд. 6-е, стер. – М.: УССА. КомКнига, 2007. – 231 с.
- Дьяков А. С., Кияк Т. Р., Куделько З. Б. Основы терминотворения: семантические та социолингвистические аспекты. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2000. – 216 с.
- Как работать над терминологией. Основы и методы. Пособие сост. по трудам Лотте. – М., 1968. – 76 с.
- Кантышева Н. Г. Моделирование терминотворения экологического аудита и её описание в систематизирующем глоссарии: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук / Н. Г. Кантышева. Тюменский государственный университет. – Тюмень. – 2011. – 26 с.
- Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури (Частина 2). – Вінниця: Нова книга, 2001. – 303 с.
- Картавенко В. С. О развитии ономастической терминологии / В. С. Картавенко // Филологические науки. – М., 2009. – № 2. – 128 с.
- Кель О. Рынку аутсорсинга не хватает глоссария / О. Кель // Новости информационных технологий «IT-News». – 2011. – № 15. – С. 8-9.
- Ковязина М. А. Функциональная модель двуязычного экологического словаря-тезауруса: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук / М. А. Ковязина. – Тюмень. – 2006. – 21 с.
- Котляров И. Д. Аутсорсинг: опыт теоретического описания Санкт-Петербургский филиал Государственного университета – Высшей школы экономики, кафедра экономики фирмы менеджмента: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М. – 2009. – 320 с.

14. Лемов А. В. Система, структура и функционирование научного термина. – Саранск: Издательство Мордовского ун-та, 2000. – 192 с.
15. Лізинг персоналу / Центр управління персоналом [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://center-personal.info/leasing.html>
16. Лотте Д. С. Вопросы заимствования и упорядочения иноязычных терминов и термиозлементов. – М.: Наука, 1982. – 149 с.
17. Маслова В. А. Лингвокультурология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2001. – 208 с.
18. Реформатский А. А. Введение в языковедение: Учебник для вузов / А. А. Реформатский / Под ред. В. А. Виноградова. 5-е изд., испр. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 536 с.
19. Розенталь Д. Э. Справочник по русскому языку. Словарь лингвистических терминов / Д. Э. Розенталь, М. А. Теленкова. – М.: ООО «Изд. дом «ОНИКС 21 век»: ООО «Изд-во «Мир и образование», 2003. – 623 с.
20. Скороходько Е. Ф. Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу): Монографія. – К.: Логос, 2006. – 100 с.
21. Суперанская А. В., Подольская Н. В., Васильева Н. В. Общая терминология: Терминологическая деятельность. – Изд. 3-е. – М.: USSA, 2008. – 288 с.
22. Чередниченко О. І. Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
23. Šmite D., Wohlin C., Galviņa Z. et al. An empirically based terminology and taxonomy for global software engineering // Empirical Software Engineering. 1382-3256. Vol. 19, № 1 (2014), p. 105-153, DOI: 10.1007/s10664-012-9217-9.

Кинаш О.О.

Центр научных исследований и преподавания иностранных языков
Национальной академии наук Украины

ЯЗЫКОВАЯ И ВНЕЯЗЫКОВАЯ ОБУСЛОВЛЕННОСТЬ ТЕРМИНОСИСТЕМЫ АУТСОРСИНГА И АУТСТАФФИНГА

Аннотация

В статье анализируются существующие определения слова «термин». Рассматривается современное состояние терминологии аутсорсинга и аутстаффинга, а также языковые и внеязыковые факторы, влияющие на формирование терминов и требования, предъявляемые к ним. Представлены примеры ошибочного толкования некоторых терминов в данной области. Обоснована необходимость осуществления отбора специальной лексики для составления унифицированного глоссария по аутсорсингу и аутстаффингу.

Ключевые слова: аутсорсинг, аутстаффинг, лизинг.

Kinash O.O.

Center for Research and Teaching of Foreign Languages
National Academy of Sciences of Ukraine

LINGUISTIC AND EXTRALINGUISTIC CONDITIONS OF OUTSOURCING AND OUTSTAFFING TERMINOLOGY FORMATION

Summary

The article is devoted to the problem of term definition. Some existing definitions are presented and analysed. Consideration is given to the actual state of outsourcing and outstaffing terminology, as well as to the linguistic and extralinguistic factors influencing on term formation and requirements to them. Mentioned in the paper are some inaccurate explanation of the terms. Given in the paper are the grounds for a selection of special terminology for compiling unified glossary of outsourcing and outstaffing terms.

Keywords: outsourcing, outstaffing, leasing.